

**Lessen te trekken uit de Covid-crisis voor de werking van de OCMW's:
Aanbevelingen van BAPN betreffende de tijdelijke maatregelen die
structureel gemaakt moeten worden – Augustus 2021**

Inleiding

De Covid-crisis heeft een grote impact gehad op de organisatie en het functioneren van onze samenleving, inclusief op onze sociale bescherming. Deze crisis kwam bovenop een sociale crisis die reeds aan de gang was. Zo bereikte het armoederisico net voor de crisis het hoogste niveau sinds het begin van de systematische metingen.¹ De OCMW's, die al onder gefinancierd en overbelast waren, kwamen door de Covid-crisis nog meer onder druk te staan. Niet alleen mensen, die het al moeilijk hadden, hadden extra steun nodig. Ook nieuwe groepen kwamen aankloppen bij het OCMW. De overheid voerde daarom bijkomende maatregelen, aanbevelingen en financiering in met als doel te voorkomen dat vele mensen in diepe armoede verzeild zouden raken en volledig kopje onder zouden gaan. Nu het zwaartepunt van de acute crisis achter ons ligt, is het van belang te evalueren wat we van de crisis kunnen leren om onze sociale bescherming te verbeteren en te versterken.

Hoewel dit niet het hoofdthema is van deze nota willen we aanstippen dat tijdens de Covid-crisis de OCMW's noodgedwongen taken uit de sociale zekerheid op zich hebben moeten nemen. Zo werden jongeren en studenten die geen job konden uitoefenen of geen beroep konden doen op een inschakelingsuitkering en werknemers in preciaire statuten of werkzaam in kwetsbare sectoren niet of onvoldoende opgevangen door de sociale zekerheid. Zij hadden geen andere keuze dan zich tot de OCMW's te wenden om te kunnen overleven. Het is dus van primordiaal belang dat de gaten in onze sociale zekerheid worden opgevuld. De werking van de OCMW's moet residuair blijven en zij moeten de ruimte en middelen krijgen om, als laatste vangnet, de nodige sociale bijstand te verlenen aan mensen die geen of onvoldoende sociale rechten hebben opgebouwd en de middelen niet hebben om waardig te kunnen leven.

In deze nota nemen de netwerken armoedebestrijding verenigd in BAPN een aantal tijdelijke maatregelen onder de loep die door de overheid werden genomen om de werking van de OCMW's tijdens de Covid-crisis te versterken of bij te sturen. We beargumenteren waarom het vanuit het standpunt van mensen in armoede van belang is om deze maatregelen structureel te maken. Deze maatregelen hebben betrekking op het verzekeren van de uitvoering van de wettelijke opdrachten van de OCMW's, het stellen van een einde aan onwettig gebleken verschillen in behandeling van rechthebbenden en het verzekeren van voldoende financiële middelen aan de OCMW's.

Deze nota is geïnspireerd op de nota die BAPN op 13 mei 2020 heeft geschreven, naar aanleiding van de eerste exit-strategie voor de OCMW's. In deze nota vroeg BAPN om een reeks maatregelen te

¹ Met 16,4 % lag het armoederisico (AROP) in 2018 significant hoger dan bij het begin van de observatieperiode (14,8% in 2005). Het armoederisico bereikte daarmee zijn hoogste niveau sinds het begin van de systematische monitoring. De cijfers van 2019 en 2020 kunnen helaas omwille van methodologische veranderingen niet vergeleken worden met de voorgaande metingen.

verlengen die genomen werden om mensen die beroep doen op de steun van het OCMW beter te helpen.²

1. Maatregelen die structureel gemaakt moeten worden zodat de OCMW's hun wettelijke opdrachten kunnen uitoefenen

Sinds het begin van de Covid-crisis heeft de POD Maatschappelijke Integratie op haar website, via zogenaamde "FAQ's"³, een aantal tijdelijke richtlijnen gegeven. Deze richtlijnen lieten tijdelijke versoepelingen en wettelijke uitzonderingen toe om de rechten van begunstigden te vrijwaren en het werk van de OCMW's te verlichten. De laatste "FAQ" betreft de exit-strategie en dateert van 24 juni 2021. Wat betreft nieuwe aanvragen neemt de toepassing van deze FAQ een einde op 1 oktober. Een overgangperiode van 6 maanden, tot 30 maart 2022, is voorzien om lopende dossiers in orde te brengen.

Op basis van de ervaringen en feedback die de netwerken armoedebestrijding verenigd in BAPN hebben ontvangen van mensen in armoede, stellen wij vast dat een aantal versoepelingen een significante, positieve impact hebben op hun leven. Daarom roepen wij de federale regering op om deze structureel te verankeren.

1.1. Soepelheid in de beoordeling van de voorwaarde tot werkbereidheid in het kader van het recht op maatschappelijke integratie

Richtlijn van de POD MI

« Gelet op de omstandigheden en de huidige economische situatie moet het OCMW meer soepelheid aan de dag leggen in de beoordeling van deze voorwaarde. De toekenningsvoorwaarden moeten dus worden beoordeeld vanuit standpunt van de concrete stappen die redelijkerwijs kunnen worden ondernomen in het licht van een aantal factoren (gezondheid, kinderopvang, toegang tot de informaticatool, enz.). De OCMW's hebben in dit opzicht een beoordelingsmarge. Onlineopleidingen kunnen bijvoorbeeld beschouwd worden als bereidheid om te werken. »

Opmerkingen van BAPN

« Werkbereidheid » is één van de zes voorwaarden om een leefloon te ontvangen. Omwille van gezondheids- of billijkheidsredenen kan hierop een uitzondering gemaakt worden.

In de praktijk is het vaak de sociaal assistent van de dienst socio-professionele inschakeling die deze voorwaarde dient te verifiëren. Hij / zij kan de betrokkene bijvoorbeeld vragen om bewijsstukken voor te leggen van het zoeken naar werk. Tussen verschillende OCMW's, maar ook soms tussen sociaal assistenten binnen één OCMW, wordt deze voorwaarde op een andere manier ingevuld. Er bestaan dus grote verschillen in hoe het dossier van een rechthebbende wordt opgevolgd. Dit kan grote

²https://bapn.be/storage/app/media/200513%20Mesures%20CPAS%20Covid%2019%20_d%C3%A9confinement.pdf

³ <https://www.mi-is.be/nl/tools-ocmw/faq-exit-strategie>

gevolgen hebben, want het is niet uitzonderlijk dat sancties worden opgelegd wanneer de voorwaarde “werkbereidheid” niet wordt nageleefd.

Via de huidige richtlijn van de POD MI wordt de mogelijkheid geboden om deze voorwaarde op een soepele manier te beoordelen. BAPN is van oordeel dat deze richtlijn structureel aangehouden dient te worden, gezien ook na de acute fase van de gezondheids crisis we ons nog steeds in de context van een grote sociale crisis zullen bevinden. Mensen die zich vooraf al in een preciaire situatie bevonden zullen het omwille van de impact van de coronacrisis op hun leven en de gewijzigde socio-economische toestand het nog moeilijker krijgen om werk te vinden. De groep van mensen die komen aankloppen bij het OCMW is daarenboven vergroot en gediversifieerd omwille van de onderbescherming van preciaire werkers in de sociale zekerheid. Er is eveneens krapte op de arbeidsmarkt voor mensen die zich aan de onderkant van de arbeidsmarkt bevinden. Er zijn slechts weinig jobs beschikbaar die hen op een duurzame manier uit de armoede kunnen halen.

Verder moet er rekening mee gehouden worden dat een strenge beoordeling van de werkbereidheid contraproductief werkt. Leefloners ondervinden hierdoor stress en het tast hun zelfvertrouwen aan wat nefast is voor het vinden van werk. Door een sanctie, waarbij mensen hun inkomen verliezen ontstaan bovendien sociale drama's waarbij de betrokkenen bijvoorbeeld hun onderkomen verliezen. Dit maakt de weg naar de arbeidsmarkt nog moeilijker. Ten slotte kunnen we ook in vraag stellen of het effectief gerechtvaardigd is om sancties op te leggen in het kader van recht op maatschappelijke integratie. Zonder het leefloon, dat het laatste sociale vangnet is, bevindt de betrokkene zich immers in een situatie waarin hij / zij over geen enkele bron van inkomen beschikt.

Aanbevelingen van BAPN:

De OCMW's dienen de beoordeling van de werkbereidheid verder op een “soepele” manier toe te passen:

- **De OCMW's moeten rekening houden met de mogelijkheden van mensen in armoede om werk te zoeken en de obstakels waarmee zij geconfronteerd worden (digitale kloof, onvoldoende beschikbaarheid en toegankelijkheid van kinderopvang, beperkte mobiliteit, woonomstandigheden, enz.). De billijkheidsredenen die OCMW's kunnen inroepen om een uitzondering te maken op de voorwaarde van werkbereidheid moeten verruimd worden in functie van de gevolgen van de Covid-crisis en de huidige sociale crisis.**
- **De Covid-crisis heeft de digitalisering van onze samenleving in een stroomversnelling gebracht. Opleidingen worden bijvoorbeeld meer en meer online georganiseerd. Mensen in armoede worden vaak geconfronteerd met de digitale kloof en kunnen moeilijkheden ondervinden om zich aan te passen aan deze veranderde context. Zij mogen hiervoor niet gesanctioneerd worden.**
- **De inspanningen van de betrokkenen (zoals opleidingen, vrijwilligerswerk,...) moeten als een positieve stap in de richting van maatschappelijke integratie beoordeeld worden.**

1.2. Het recht om gehoord te worden

Richtlijn van de POD MI

Wanneer de aanvrager vraagt om gehoord te worden, kan het OCMW, na zijn akkoord, een videoconferentie organiseren waarbij de persoon zijn toestand kan uiteenzetten aan de leden van het Bijzonder comité sociale dienst (BCSD) en de nodige vragen stellen. De aanvrager, indien hij het wenst, kan zijn situatie ook uiteenzetten aan enkel de Voorzitter of aan een Adviseur die hiervoor werd aangeduid en die verslag zal uitbrengen aan de andere leden. In alle gevallen moeten de rechten van de personen gewaarborgd worden. Bijgevolg moet, bij twijfel over de situatie van de persoon, dit in het voordeel spelen van de aanvrager. »

Opmerkingen van BAPN

De gerechtigde kan zijn situatie uitleggen aan de leden van het Bijzonder comité sociale dienst (BCSD) waarin de voorzitter en een aantal raadsleden van het OCMW zetelen. De gerechtigde heeft het recht om zich te laten bijstaan door een persoon naar zijn / haar keuze. De hoorzitting behandelt enkel vragen die betrekking hebben op het leefloon.

In de praktijk verloopt de hoorzitting niet altijd gemakkelijk. De gerechtigde ziet zich soms verplicht om zichzelf te verantwoorden en zaken uit zijn privéleven te onthullen. In dat opzicht kan het alternatief, met name enkel gehoord worden door de voorzitter of een bepaald raadslid, interessant zijn.

De mogelijkheid om gehoord te worden door de leden van het comité is van primordiaal belang en moet gewaarborgd worden. De sociale assistent moet de rechthebbende systematisch op de hoogte brengen van dit recht. In de praktijk stellen we echter vast dat een hoorzitting maar zelden voorgesteld wordt. Het gaat nochtans om een belangrijk intern middel om in beroep te kunnen gaan en het kan een procedure bij de arbeidsrechtbank vermijden. De sociaal assistent moet de rechthebbende bovendien ook ondersteunen in de voorbereiding van de hoorzitting, hem / haar informeren over het recht om bijgestaan te worden, enz.

Sommige weigeringen m.b.t. het leefloon kunnen voortkomen uit een twijfel of onzekerheid over de situatie van een persoon (deze wordt niet altijd nageetrokken of kan soms niet gecontroleerd worden). Het principe van het voordeel van de twijfel voor de gerechtigde moet echter altijd primeren. Dit principe moet veralgemeend en systematisch toegepast worden.

Aanbevelingen van BAPN:

- De mogelijkheid dat de gerechtigde door het Comité via videoconferentie gehoord wordt, moet mogelijk blijven in het geval dat dit voor hem / haar gemakkelijker is.
- De mogelijkheid om gehoord te worden door de voorzitter of een bepaald raadslid moet behouden worden.
- De sociaal assistent moet de gerechtigde informeren over het hoorrecht en moet hem / haar bijstaan in de voorbereiding van de hoorzitting.
- Het principe van het voordeel van de twijfel voor de gerechtigde moet behouden blijven. Geen enkele sanctie mag in dit geval opgelegd worden.

1.3. Het statuut samenwonende en de evaluatie van het “ gemeenschappelijk regelen van huishoudelijke aangelegenheden “

Richtlijn van de POD MI

« Wanneer een leefloner [een asielzoeker opvangt van wie de procedure nog steeds loopt, maar die een FEDASIL-centrum heeft verlaten] zal het OCMW, aangezien de wetgeving op het recht op maatschappelijke integratie van toepassing blijft, via het sociaal onderzoek moeten oordelen of het gaat om samenwonen in de zin van de wet van 26 mei 2002. Ter herinnering: dit wil zeggen dat aan twee voorwaarden moet worden voldaan: onder hetzelfde dak leven en de huishoudelijke aangelegenheden gemeenschappelijk regelen. Wanneer aan deze voorwaarden wordt voldaan, moet het bedrag samenwonende worden toegekend; in het andere geval gaat het om het bedrag alleenstaande. De POD MI raadt, tijdens deze crisisperiode, aan om het element “de huishoudelijke aangelegenheden gemeenschappelijk regelen” soepel te analyseren. »

« Wanneer een leefloner een dakloze huisvest, moet het OCMW, via het sociaal onderzoek, nagaan of hij samenwoont, in de zin van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie. Gedurende deze gezondheids crisis beveelt de POD aan om soepelheid aan de dag te leggen in verband met dit begrip. »

Opmerkingen van BAPN

Deze richtlijn herinnert de OCMW's eraan dat ze over een beoordelingsmarge beschikken m.b.t. het al dan niet toepassen van het statuut samenwonende. De POD MI verwijst naar de wet en beveelt aan om soepelheid aan de dag te leggen ten einde de gerechtigde als alleenstaande te beschouwen.

Het OCMW kan onder meer beslissen om het statuut alleenstaande toe te passen op personen die onder hetzelfde dak wonen (bijvoorbeeld in geval van cohousing). Het OCMW kan ook beslissen om geen of slechts gedeeltelijk rekening te houden met de middelen van ascendenten / descendenten bij de berekening van het leefloon.

Een soepele analyse van « het gemeenschappelijk regelen van huishoudelijke aangelegenheden » zou niet enkel moeten gelden voor asielzoekers en dakloze personen, maar ook voor alle andere gerechtigden die op een bepaald moment samenwonend zijn.

De algemene omzendbrief van 2018 betreffende het recht op maatschappelijke integratie verduidelijkt dat als samenwonende beschouwd worden “degenen die onder hetzelfde dak wonen en hun huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen. (...) Op basis van het sociaal onderzoek en van de vaststelling of de aanvrager van het leefloon uit de samenwoning een economisch-financieel voordeel haalt, beslist het OCMW om een leefloon van alleenstaande, dan wel van samenwonende toe te kennen. Dit economisch-financieel voordeel kan erin bestaan dat de samenwonende over inkomsten beschikt, die hem toelaten bepaalde kosten te delen, maar ook dat de aanvrager door de samenwoning bepaalde materiële voordelen kan genieten waardoor hij minder uitgaven heeft.”⁴

⁴ Algemene omzendbrief betreffende de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie

Verder brengt een arrest van het Hof van Cassatie⁵ een aantal nuances aan bij de vaststelling of iemand al dan niet onder het statuut samenwonende valt. Dit arrest stelt dat, om te kunnen spreken van een hoofdzakelijk gemeenschappelijke regeling van huishoudelijke aangelegenheden, men een economisch en financieel voordeel moet ontleenen aan het feit dat men onder hetzelfde dak woont. Dit is echter niet voldoende. Daarnaast moeten er een gezamenlijke regeling zijn van taken, activiteiten en andere huishoudelijke aangelegenheden (zoals onderhoud en, in voorkomend geval, inrichting van de woning, het doen van de was en van boodschappen, voorbereiding en nuttigen van de maaltijden). Hiervoor kunnen eventueel de gemeenschappelijke financiële middelen gebundeld worden. Het arrest vervolgt verder dat het onvoldoende is om het statuut samenwonende toe te passen wanneer er enkel sprake is van het delen van de voornaamste woonruimten en kosten van dezelfde woning, enkel het gezamenlijk regelen van zaken betreffende de huur en de kosten van de woning en hieruit een economisch en financieel voordeel te halen

BAPN wijst er op dat, hoewel het van belang is dat deze bepalingen correct worden toegepast, hierdoor nog niet alle problemen m.b.t. het statuut samenwonende geregeld zijn. Ook op het niveau van het leefloon en in het bijzonder voor jongeren werkt het statuut samenwonende sinds vele jaren armoede in de hand. Daarom pleit BAPN samen met de partners van het Belgian Minimum Income Network (BMIN)⁶ ervoor dat het statuut samenwonende dringend herzien moet worden op basis van 4 principes:

1. Het garanderen van een inkomen boven de armoedegrens voor iedereen
2. Een einde stellen aan situaties van afhankelijkheid
3. Een einde maken aan de beperkingen om vorm te kunnen geven aan het eigen gezinsleven
4. Het behouden van de afgeleide rechten

Aanbevelingen van BAPN:

- **De POD MI geeft als richtlijn aan de OCMW's om het statuut samenwonende op een soepele manier toe te passen, rekening houdend met de wettelijke mogelijkheden die hiertoe bestaan (wet RMI 2002)**
- **De criteria bepaald door het Hof van Cassatie worden herhaald en effectief toegepast. Om na te gaan of de huishoudelijke aangelegenheden gezamenlijk geregeld worden moet er nagegaan worden of de persoon een economisch-financieel voordeel ondervindt door samen te wonen. Dit volstaat echter niet. Er moet ook getoetst worden of huishoudelijke taken, activiteiten en andere kwesties gemeenschappelijk geregeld worden.**

⁵ <https://www.terralaboris.be/spip.php?article2509>

⁶ BMIN is een netwerk dat gecoördineerd wordt door BAPN en bestaat uit de netwerken armoedebestrijding, de vakbonden, de mutualiteiten, wetenschappers en andere middenveldsorganisaties. Al meer dan 10 jaar pleiten de BMIN-partners voor het garanderen van toereikende en toegankelijke inkomens aan iedereen.

1.4. Referentieadres

Richtlijn van de POD MI

« Om op een referentieadres te kunnen worden ingeschreven bij het OCMW onderzoekt het OCMW of aan drie voorwaarden moet worden voldaan:

- 1° recht hebben op maatschappelijke hulp;
- 2° dakloos zijn;
- 3° ambtshalve afgevoerd zijn uit de bevolkingsregisters.

Wanneer niet aan deze laatste voorwaarde is voldaan, moet het OCMW contact opnemen met de gemeente om de situatie zo snel mogelijk te kunnen deblokken.

Gedurende deze gezondheids crisis dringen wij erop aan dat het op het niveau van het OCMW en de gemeente alles in het werk wordt gesteld om de toegang en het behoud van dit fundamenteel recht voor daklozen te vergemakkelijken. »

Opmerkingen van BAPN

De POD MI herinnert de OCMW's aan de voorwaarden voor het referentieadres.

We hebben op het terrein vastgesteld dat zelfs tijdens de Covid-crisis de toegang tot het referentieadres zeer moeilijk blijft. Nochtans is het referentieadres zeer belangrijk: het laat aan dakloze personen toe om toegang te krijgen tot hun rechten. Het geeft hen ook de mogelijkheid om hun post te ontvangen.

Het wachten om geschrapt te worden uit het bevolkingsregister en zo toegang te kunnen krijgen tot het referentieadres is zeer angstwekkend voor velen. Zij weten immers welke gevolgen dit met zich meebrengt en dat zij hierdoor dieper in de armoede worden geduwd. Het feit dat de persoon zich spontaan meldt aan het OCMW om een referentieadres aan te vragen is in feite een voorzorgsmaatregel. Het voorkomt dat de persoon zijn / haar rechten verliest en in een nog ingewikkeldere situatie terechtkomt. Sommige categorieën bevinden in een extreem kwetsbare en onzekere positie, zoals personen die ingeschreven zijn in het vreemdelingenregister. Zij riskeren hun verblijfsrecht te verliezen als hun adres geschrapt wordt en zij niet naadloos over een referentieadres kunnen beschikken.

De OCMW's blokkeren het geven van een referentieadres bijna automatisch wanneer het oude adres van de persoon niet geschrapt is uit het bevolkingsregister. Het referentieadres wordt geweigerd zonder dat het OCMW contact opneemt met de gemeente. Het hoeft geen betoog dat, zeker in deze crisisperiode, dit voor enorm grote problemen zorgt voor de betrokkenen.

Aanbevelingen van BAPN:

- **Het feit dat men niet geschrapt is uit het bevolkingsregister mag niet meer als motief gebruikt worden om de toekenning van het referentieadres systematisch te weigeren**
- **Het OCMW dient de gemeente te contacteren zodat een niet-afgeronde procedure om het adres van een persoon ambtshalve te schrappen geen obstakel meer vormt voor het bekomen van een referentieadres. De nodige bijstand en sociale ondersteuning dienen aan de betrokkenen geboden te worden.**

2. Rechthebbenden van het leefloon en vrijstelling van inkomsten

2.1. Beursstudenten

Richtlijn van de POD MI

«Het koninklijk besluit⁷ van 4 juni (...) schrapt het verschil tussen de SPI-vrijstelling tussen beurs- en niet-beursstudenten, voor een beperkte periode. »

Opmerkingen van BAPN

Jongeren die genieten van een studiebeurs krijgen door deze maatregel tijdens de crisisperiode recht op de Sociale Professionele Integratie-vrijstelling (afgekort *SPI-vrijstelling*) voor jongeren die niet genieten van een studiebeurs, zijnde 253,88 euro (geïndexeerd bedrag op 1 maart 2020). Het gaat om het gelijktrekken van de in aanmerking te nemen beroepsinkomsten voor de SPI-vrijstelling tussen beurs- niet-beursstudenten. Het doel van deze maatregel bestaat erin om arbeid die verricht wordt door alle studenten in deze periode op dezelfde manier in rekening te brengen en vrij te stellen bij de berekening van het leefloon.

Het is positief dat een einde gesteld wordt aan de verschillende behandeling tussen beurs- en niet-beursstudenten. We mogen niet vergeten dat een studiebeurs als doel heeft om de studiekosten te dekken en dat zij wordt toegekend aan de gezinnen met de minste middelen. Deze maatregel dient structureel te worden ingevoerd omdat zij niet enkel de discriminatie van beursstudenten tegengaat, maar ook de broodnodige middelen voor deze categorie verhoogt.

Aanbeveling van BAPN:

- **BAPN vraagt dat het verschil in de vrijstelling van beroepsinkomsten bij het berekenen van het leefloon tussen niet-beurs en beursstudenten wordt geschrapt. Beursstudenten moeten kunnen genieten van dezelfde SPI-vrijstelling als niet-beursstudenten.**

2.2. Artikel 35 – sociaal-professionele vrijstelling

De vrijstelling betreffende de sociaal professionele integratie (artikel 35) maakt niet het voorwerp uit van een richtlijn van de POD MI tijdens de Covid-crisis. Gezien deze maatregel dezelfde logica als de SPI-vrijstelling voor studenten volgt (zie hierboven), kunnen deze twee dossiers best samen bekeken en opgevolgd worden.

Maatregel

Artikel 35 van het KB houdende het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie van 11 juli 2021 geeft de mogelijkheid aan de OCMW's om een deel van de professionele inkomsten (of een opleidingspremie) vrij te stellen voor een leefloner die begonnen is met te werken of een beroepsopleiding heeft aangevat. Het bedrag dat vrijgesteld kan worden bedraagt 253,88 € per maand (geïndexeerd op 1 maart 2020).

⁷ <https://www.mi-is.be/nl/wetgeving/omzendbrief-betreffende-het-koninklijk-besluit-van-4-juni-2020-tot-wijziging-van-het>

Opmerkingen van BAPN

Deze vrijstelling van (een deel van) de beroepskosten laat toe om het inkomen van de betrokkene te verhogen tot boven het leefloon. Deze maatregel volgt m.a.w. de logica van het verhogen van het inkomen van een persoon met een leefloon die deeltijds werkt .

Dit heeft tot doel om de rechthebbenden van een leefloon een financieel voordeel te geven om zo werkloosheidsvallen te vermijden. Er zijn echter belangrijke beperkingen aan deze maatregel verbonden: ze is beperkt in de tijd tot drie jaar en kan enkel toegepast worden in een periode van zes jaar. Bovendien kan een gerechtigde wanneer hij / zij werkt op het moment van de eerste aanvraag van het leefloon geen gebruik maken van deze vrijstelling.

Aanbevelingen van BAPN:

- Deze vrijstelling van (een deel van) de beroepskosten zou niet beperkt mogen zijn in de tijd
- Wanneer een betrokkene al werkt op het moment dat hij / zij het leefloon voor de eerste keer aanvraagt, zou hij / zij ook gebruik moeten kunnen maken van deze maatregel

3. Tijdelijke verhoging van het terugbetalingspercentage van het leefloon

Maatregel

Om de OCMW's financieel te ondersteunen, heeft de federale overheid tijdelijk het terugbetalingspercentage van het leefloon verhoogd met 15% voor de periode 1 juni 2020 tot 31 december 2021. Deze maatregel is van toepassing op nieuwe aanvragen van het leefloon.

Opmerkingen van BAPN

BAPN heeft in september 2020 deelgenomen aan een hoorzitting in de Commissie Sociale Zaken betreffende twee wetsvoorstellen over het verhogen van het terugbetalingspercentage van het leefloon. Het advies dat wij toen hebben neergelegd is terug te vinden op: <https://www.bapn.be/nl/bericht/participation-de-bapn-laudience-sur-laugmentation-du-taux-de-remboursement-du-revenu-dintegration-charge-de-lautorite-federale>

De verhoging van het terugbetalingspercentage is enkel van toepassing op nieuwe aanvragen van het leefloon. Bovendien is zij beperkt in de tijd. De Covid-crisis gaat echter gevolgen hebben op lange termijn, zoals onder meer de toename van het aantal leefloongerechtigden.

Een structurele verhoging van het terugbetalingspercentage door de federale overheid is daarom een absolute noodzaak. In feite zou het leefloon volledig terugbetaald moeten worden.

De OCMW's zijn belast met de toekenning van het leefloon. Deze bevoegdheid wordt naar hen gedelegeerd van het federale niveau. De onderfinanciering van het leefloon door de federale overheid wordt gecompenseerd door het budget van de gemeente. Dit heeft echter als gevolg dat het vooral de arme gemeentes zijn die financieel zwaar onder druk komen te staan.

De financiële druk op sommige OCMW's is dermate groot dat de enige mogelijkheid die zij hebben om te besparen het beperken van de toekenning van de aanvullende financiële steun is, die uit de eigen middelen komt (hoewel dit niet de enige reden is!). Dit leidt tot een verschil in behandeling van het ene OCMW tot het andere, afhankelijk van de financiële middelen van de gemeente.

Aanbevelingen van BAPN:

- De federale overheid dient het leefloon volledig terug te betalen aan de OCMW's
- Indien er toch een onderscheid behouden blijft tussen gemeentes wat betreft het terugbetalingspercentage, dan dient het criterium hiervoor aangepast te worden in functie van de armoedesituatie en de noden van een gemeente. Het huidige criterium bestaat uit het aantal leeflonen per gemeente (dit wordt in grote mate bepaald door de grootte van de bevolking in de gemeente).

4. (Fysieke) toegankelijkheid van de OCMW's

Naast de hierboven vermelde positieve gevolgen van de Covid-maatregelen op de OCMW-dienstverlening willen we hier graag ook de aandacht vestigen op een aantal oude problemen die door de covid-crisis extra dik in de verf werden gezet. Deze hebben betrekking op de gebrekkige toegankelijkheid van sommige OCMW's (en / of de maatschappelijke werkers) en de buitenwettelijke hoge drempels en voorwaarden voor het aanvragen van een steun of hulpverlening van het OCMW. Signalen hierover zijn zeker niet nieuw. De Covid-crisis en sommige bijbehorende maatregelen hebben echter de reeds aanwezige drempels wel nog een stuk verhoogd en zorgden voor nieuwe struikelblokken in het parcours dat de betrokkenen moeten doorlopen. Deze Covid-maatregelen, die niet langer noodzakelijk zijn omwille van de verbeterde gezondheidstoestand, werden niet of nauwelijks teruggedroefd.

4.1. Verminderde toegankelijkheid voor eerste / nieuwe steunaanvraag of het maken van afspraak met dossierbeheerder

Richtlijnen van de POD MI

« Er wordt de OCMW's gevraagd om de ganse dag een telefonische permanentie te verzekeren.

Echter, om ervoor te zorgen dat personen die geen telefonische of elektronische middelen hebben aanvragen kunnen indienen, wordt de OCMW's uitdrukkelijk gevraagd om ook minstens tweemaal per week een fysiek onthaal te behouden, overeenkomstig artikel 4 van het koninklijk besluit van 11 juli 2002, met inachtneming van de preventieve hygiënemaatregelen, zoals die werden opgesteld door de autoriteiten.

Elk OCMW bepaalt de organisatorische modaliteiten van dit onthaal volgens de indeling van haar gebouwen en de eventuele gewestelijke richtlijnen ter zake. Het is van belang dat een cliënt kan worden ontvangen, wanneer hij zich aanbiedt bij het OCMW om een aanvraag in te dienen, zelfs zonder afspraak. Tijdens dit eerste contact mag het OCMW enkel de aanvraag registreren en nadien een afspraak vastleggen met een maatschappelijk werker om deze aanvraag te behandelen. »

Opmerkingen van BAPN

Naast deze richtlijn bleven de gewone regels m.b.t. een steunaanvraag van kracht. Elke aanvraag, ongeacht hoe die gedaan wordt moet geregistreerd worden. Het OCMW heeft één maand de tijd om de aanvraag te onderzoeken en een antwoord te geven. Wanneer een OCMW zich niet bevoegd acht voor een aanvraag moet zij die aanvraag binnen de 5 dagen doorgeven aan het bevoegde OCMW (en

betrokkenen hiervan op de hoogte stellen). De datum van de aanvraag (dus het moment van het eerste contact waarbij de persoon aangeeft steun te komen vragen, niet de datum van het eerste gesprek ten gronde met een maatschappelijk werker) geldt als startdatum voor de steun. Dit is vooral in het kader van het leefloon zeer belangrijk.

Op het terrein stellen we vast dat reeds voor de corona-periode heel wat OCMW's zich niet altijd zo strikt houden aan de regels. Tijdens de lockdown-periodes werd de toegang tot de dienstverlening nog verder bemoeilijkt en in heel wat OCMW's werden die beperkingen nog steeds niet teruggedraaid.

Aanvragen worden soms niet geregistreerd bij eerste contacten aan het onthaal (fysiek of telefonisch). Mensen krijgen geen ontvangstbewijs. Ze krijgen de mededeling dat ze eerst een afspraak moeten maken en dan pas een aanvraag kunnen doen. De officiële registratie wordt pas gedaan bij het eerste contact met de uiteindelijke dossierbeheerder. De startdatum van de steun ligt dan ook niet op de datum van de eigenlijke aanvraag, maar op de datum van het gesprek met de maatschappelijke assistent, dat vaak veel later plaatsvindt. Hierdoor blijven leefloonaanvragers weken tot soms maanden zonder inkomen.

Onthaalmedewerkers verwijzen mensen door naar telefonische of digitale communicatie om een afspraak te maken met een concrete maatschappelijke werker en verlenen hier vaak geen assistentie bij.

De momenten waarop fysiek onthaal mogelijk is blijven bij sommige OCMW's erg beperkt, ook nu de maatregelen versoepelen. Bij telefonisch contact worden mensen vaak van het kastje naar de muur gestuurd.

We horen ook verhalen van mensen die weggestuurd worden op het niveau van het onthaal, zonder ooit een maatschappelijk assistent gesproken te hebben. Ook zij krijgen geen ontvangstbewijs van hun aanvraag. Er wordt hen bijvoorbeeld meegedeeld dat het OCMW niet bevoegd is voor hun aanvraag (bijvoorbeeld op basis van hun woonplaats), zonder dat de correcte stappen ondernomen worden om de aanvrager juist door te verwijzen en zonder dat de procedure tot onbevoegdheidsverklaring wordt ingezet. Of er wordt zonder sociaal onderzoek gesteld dat ze geen recht hebben op steun.

Aanbevelingen van BAPN:

- **De federale overheid dient duidelijke richtlijnen te verspreiden die aangeven dat niet enkel dagelijkse telefoonpermanentie noodzakelijk is, maar ook dat een fysiek onthaal moet gegarandeerd blijven**
- **Er moet ingezet worden op sensibilisering en inspectie m.b.t. het respecteren van de regelgeving aangaande registratie van nieuwe aanvragen**

2.1. Belang van face-to-face contact

Richtlijnen van de POD MI

« Er moet bijzondere aandacht besteed worden aan de specifieke situaties waarmee de maatschappelijk werkers te maken zouden kunnen krijgen en ook aan het kwetsbare publiek. Individuele “fysieke” gesprekken moeten gebeuren met naleving van de preventieve regels inzake hygiëne en social distancing.

Wanneer dit niet georganiseerd kan worden of de maatregelen niet worden nageleefd, blijft het mogelijk om de personen te spreken per telefoon of informaticatoepassingen zoals Whatsapp, Skype, Facebook, Messenger, FaceTime, Zoom,... »

Opmerkingen van BAPN

Voor sommige mensen bleek de optie om contact te houden met de dossierbeheerder via telefoon of video-call een meerwaarde. Echter, nu de maatregelen versoepeld worden, zijn er in sommige OCMW's maar weinig mogelijkheden om een face-to-face gesprek te hebben met de maatschappelijk werker, zelfs indien de voorkeur van de betrokkene wegdraagt. Alle contact verloopt verplicht via mail of de telefoon. Dit geldt zowel voor nieuwe aanvragers als personen die al een dossierbeheerder hebben.

Niet iedereen kan zich echter vlot schriftelijk of telefonisch uiten. Zonder bijkomende input uit non-verbale communicatie gaat ook heel wat van de boodschap die men wil overbrengen verloren. Dit leidt tot misverstanden en frustraties. Meer verborgen hulpnoden, die een aandachtig maatschappelijk werker anders in een face-to-face gesprek wel zou oppikken, worden telefonisch niet gedetecteerd.

Aanbevelingen van BAPN

- **De mogelijkheid om via mail of telefoon contact te houden met de maatschappelijke werkers moet niet alleen behouden blijven. Het in fysiek gesprek kunnen gaan met de dossierbeheerder moet gegarandeerd worden. Dit is een recht van elke OCMW-gebruiker. OCMW's moeten zich organiseren op zo'n manier dat beide mogelijkheden zonder extra drempels openstaan voor alle gebruikers.**

2.1. Medische kaarten / aanvraag Dringende Medische Hulp

Richtlijn van de POD MI

« De OCMW's kunnen de beslissingen invoeren in de toepassing MediPrima voor een periode van maximaal een jaar. De OCMW's moeten echter regelmatig controleren of hun beslissing nog steeds in overeenstemming is met het statuut van de persoon en de mutaties behandelen van zodra zij deze ontvangen.

Hetzelfde principe is van toepassing voor de aanvragen tot terugbetaling van de medische kosten die worden ingediend via de toepassing NovaPrima van de POD MI. »

Opmerkingen van BAPN

Heel wat OCMW's weigeren beslissingen van langere termijn in te voeren. Mensen lopen hierdoor nodige medische zorgen mis omdat ze door de verminderde contactmogelijkheden met het OCMW hun aanvraag of verlenging van hun medische kaart niet tijdig in orde krijgen.

Ook m.b.t. de aanvragen dringende medische hulp bereiken ons heel wat verhalen over 'onthaal-sepot'. Mensen worden onterecht afgewimpeld en komen zo zelfs niet tot maken van een aanvraag.

Nog meer dan voor de COVID-periode wierpen OCMW's extra (onwettige) drempels en voorwaarden op die de toegang tot het recht op dringende medische hulp bemoeilijken.

Aanbevelingen van BAPN

- De covid-crisis maakte extra duidelijk dat er meer moet ingezet worden op vorming en bewustmaking bij OCMW-medewerkers m.b.t. de regelgeving rond dringende medische hulp.
- We vragen dat de inspectie meer inzet op het toezien en het garanderen van de toegang tot dit recht, conform aan het wettelijk kader.
- De OCMW's moeten de mogelijkheid krijgen om medische kaarten voor een langere periode te kunnen toekennen, ten einde onnodig uitstel van zorg te vermijden.